

Migráció és faj Európában

Bulmer, Martin & Solomos, John: Migration and Race in Europe = Ethnic and Racial Studies, Vol. 41, 2018, No. 5, 779–784. p.

Az elmúlt két évtizedben egyre intenzívebbé vált a közéleti és a politikai vita a migrációval és a menekültek Európán belüli mozgásával kapcsolatban. Ez a kérdéskör különösen az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Hollandiában és Németországban került mostanában előtérbe, de ezek az országok valójában már sokéves tapasztalattal rendelkeznek ezen a területen. Ugyanakkor Dél- és Kelet-Európában is rendszeresen napirendre kerül a téma politikai és civil társadalmi diskurzusokban. Jóllehet, a migráció megvitatása már a 80-as és a 90-es években is mozgósító erejű téma volt, mostanában mintha új szintre lépett volna, amelyet egyesek már válságként jellemeznek. Ez részben a migráció jelenlegi méreteinek tudható be, másrészt pedig a kulturális identitással, nemzeti kultúrával és a kisebbségi közösségek integrációjával kapcsolatos politikai csatározásoknak.

A migráció mint téma – a politikai érdeklődés megélénkülésével párhuzamosan – egyre több és változatosabb tudományos kutatást és írást generál. Az *Ethnic and Racial Studies* folyóirat szerkesztői a saját bőrükön tapasztalják, hogy az utóbbi időben egyre több eredeti kutatást bemutató cikket, különszámot és vitaindító cikket nyújtanak be hozzájuk a multikulturalizmus, az integráció, a politikai részvétel, a vallási sokszínűség és a társadalmi befogadás témájában. Eközben a média is egyre gyakrabban tudósít a Földközi-tengeren átkelni próbáló menekültekről, az Európa határain kialakuló humanitárius válsághelyzetekről, és egyre hevesebb vita folyik arról, hogy ki jöhet be Európába, illetve hogy hogyan lehet integrálni azokat a kisebbségeket, akik már egy-egy nemzetállam területén élnek.

Mindez számos fontos kérdést felvet mind a politikai döntéshozók, mind a kutatók számára. Hogyan értelmezzük a migrációs válságot és annak hatását Európára? Milyen politikai és civil társadalmi válaszokra van szükség a migránsok és menekültek érkezése kapcsán az egyes nemzetállamokban és az Európai Unió szintjén? Hogyan küzdenek meg a

társadalmak a rasszista és nativista diskurzusokkal, amelyek a mostani válság során kerültek a felszínre? A folyóirat tematikus száma 11 eredeti kutatásról számot adó cikket közöl, amelyek mindegyike a faj, a migráció és az etnikum közötti kölcsönhatást vizsgálja a mai európai társadalmakban. A szerzők különböző nemzeti kontextusokat és témákat járnak körül, de közös bennük, hogy mindnyájan a migráció, a faj és az etnikai kapcsolatok átalakulóban lévő dinamikáját boncolgatják a jelenlegi európai kontextusban.

Az első cikk szerzője, Nicola Montagna olyan tiltakozásokról ír, amelyeket 2010/11-ben okmányokkal nem rendelkező migránsok szerveztek Olaszországban, és a mozgalom mögött álló kapcsolati dinamikát igyekszik feltárni. Montagna azt állítja, hogy bár egyre több cikk születik a migránsok aktivitásával és a határokon zajló küzdelmekkel kapcsolatban, mégis legtöbbször a politika „tárgyaiként”, nem pedig annak cselekvő „alanyaiként” tüntetik fel a migránsokat. Ezzel az iránnyal szembeállva Montagna azt demonstrálja, hogy más szemszögből is be lehet mutatni a papírok nélküli migránsok szerveződéseit, olyanból, amely figyelembe veszi a migránsok szubjektív identitásának autonóm formáit.

A következő cikk szerzői, Marie Valentova és Aigul Alieva szintén érdeklődnek a mozgósítás iránt. Luxemburgban végeztek kutatást EU-n kívülről (Zöld-foki Köztársaságból) érkezett migránsok körében azzal kapcsolatban, hogy milyen mértékben vesznek részt önkéntes szervezetekben. Ezt az adatot a kutatók az ott születettek, valamint az EU-n belülről (a volt Jugoszláviából) érkezett migránsok részvételi hajlandóságával hasonlítják össze.

Magdalena Nowicka a rasszizmus formáinak európai újjáéledését és elterjedését elemzi. A lengyelek „bővítés utáni”, angliai bevándorlásának példáján keresztül keresi meg a rasszizmus és a bevándorlás közötti metszéspontokat. Nowicka azt hangsúlyozza, hogy fontos megvizsgálni, hogyan működik a rasszizmus, illetve hogyan módosul a különböző helységeket átszövő szociális hálón keresztül, a nemzeti határokon belül és kívül.

A mai Európában létező rasszizmus bonyolultságát elemzi Vivi-enne Cretton cikke is, amelynek témája a rasszizmus, a bőrszín és az

identitás összefüggése Nyugat-Svájcban. Cretton azzal kezdi elemzését, hogy feltárja azokat a mechanizmusokat, amelyek miatt Svájcot általában „fehér nemzetnek” és „faj nélküli” országnak tekintjük. Határozottan érvel amellett, hogy mindez azért lehetséges, mert a fehérség normatív fogalma Svájcban egyfajta kulturális norma. Cretton azt mutatja be, hogy a migrációs háttérű, nem-fehér állampolgárok miként igyekeznek beilleszkedni a svájci társadalomba, és hogyan veszik át a domináns diszkurzust, miszerint Svájcban nincsenek fajok és nincs rasszizmus.

Mieke Maliepaard és Diana D. Schacht arra a csoportra összpontosít, amelyre a 21. század elején talán a legtöbb figyelem irányult Európa-szerte: a muzulmán származású kisebbségi közösségekre. A szerzők arra keresik a választ, hogy az újonnan érkezettek vallásosságának mértéke mennyiben befolyásolja társadalmi integrációjukat a befogadó társadalomban – egyrészt a többségi társadalmon, másrészt saját etnikai-vallási csoportjukon belül. Felmérésüket Németországban, Hollandiában és az Egyesült Királyságban végezték nemrégiben érkezett migránsok körében, és arra igyekeznek rámutatni, hogy a fenti kérdés megválaszolásához a befogadó társadalmak és a muzulmán kisebbségi közösségek összetett társadalmi és kulturális dinamikáját egyaránt meg kell vizsgálni.

Saskia Bonjour és Jan Willem Duyvendak szintén az integrációra koncentrálnak. Holland polgári integrációs vitákat elemezik kritikus szemmel, illetve megvizsgálják az osztály és a kultúra rasszialisált fogalmával kapcsolatban felmerült összefüggéseket. Azt állítják, hogy a Hollandiához hasonló társadalmakban a szelektív bevándorlás legújabb trendje azon alapul, hogy a migránsok egyes kategóriáit asszimilálhatatlan „másokként” bélyegzik meg. Bonjour és Duyvendak esettanulmányokon keresztül igazolják, hogy ezek a gondolatok miként gyakorolnak hatást a konkrét szakpolitikákra és politikai állásfoglalásokra.

Maykel Verkuyten, Kieran Mepham és Mathijs Kros cikke ugyancsak egy hollandiai kutatásra támaszkodik, de azt vizsgálja meg, hogy a migránsokat támogató általános attitűdök hogyan mérhetők és elemezhetők. A szerzők azt mondják, hogy az, hogy a közéleti és politikai vitákban milyen színben tüntetik fel a migránsokat, jelentősen befolyásolja a bevándorlással kapcsolatos általános attitűdöket. A szer-

zók rámutatnak, hogy fontos megvizsgálni, hogy a migránsokat úgy mutatják-e be, mint akiknek nem volt más választásuk, mint elindulni, avagy úgy, mint akik saját akaratukból hagyták el a hazájukat. Tösgyökeres hollandokat megkérdezve vizsgálták azt, hogy a válaszadók kulturális jogokat és állami segítséget pártoló álláspontját milyen mértékben befolyásolta az, hogy szabad akaratukból vagy kényszer hatására indultak útnak a migránsok.

Frances McGinnitty és Merove Gijsberts szintén egy összehasonlító elemzést tár elénk, amelyben a lengyelek írországi, illetve hollandiai tapasztalataira fókuszálnak. A cikk a diszkriminációt és a korai integrációt vizsgálja lengyel migránsok körében, és elemzi a helyzetük alakulását e két országban.

A különszám utolsó három cikke konkrét közösségek tapasztalatait helyezi a középpontba. Roda Madziva olyan pakisztáni keresztények között végzett kutatómunkát, akik az Egyesült Királyságban kérelmeztek menedékkjogot. Elsősorban azon menedékkérőkkel foglalkozik, akik bibliai vagy angol nevet viselnek, és igyekszik feltárni egyrészt a nevek és a vallási üldözés közötti kapcsolatot a származási országban, másrészt pedig a nevek, a vallás és a nemzetiség közötti bonyolult összefüggéseket a brit menedékkjogi rendszerben. A cikk azt állítja, hogy a bevándorlás és a terrorizmus vélt fenyegetésének árnyékában a brit bevándorlási hivatalnokok gyakran az iszlámmal azonosítják a pakisztáni származást, és azokat a pakisztáni keresztényeket, akiknek történetesen angol vagy bibliai nevük van, még gyanúsabb csoportnak tartják.

Marianne Kindt olyan bevándorlói háttérből érkező fiatalok körében készített esettanulmányt Norvégiában, akik valamely felsőoktatási intézménybe járnak (orvosnak, fogorvosnak, mérnöknek vagy jogásznak tanulnak). Azt vizsgálja, hogy milyen kontextusban döntenek el, hogy mely szakokra iratkoznak be. Minőségi interjúkon keresztül mutatja be a kisebbségi háttérű fiatalok döntését, és a felmerülő narratívákat az identitásalkotás részeként vizsgálja. Kindt azt hangsúlyozza, hogy oda kell figyelni arra, hogy a migránsok gyermekei hogyan építik fel az életpálya-lehetőségeiket.

Végezetül Marta Eichsteller annak fontosságáról értekezik, hogy jobban megértsük, hogy a mobilis egyének milyen úton-módon hoz-

zák létre saját narratíváikat a mobilitásról és a migrációról. Ez különleges perspektívából világít rá a modern társadalmak állapotára. Ez a cikk arra törekszik, hogy kapcsolatot teremtsen a mobilitás narratív magyarázatai és a migrációs kutatások fogalmi kerete között.

A különszám szerkesztői úgy gondolják, hogy napjaink Európájában különösen fontos, hogy a kutatók felderítsék azokat a komplex társadalmi, politikai és kulturális folyamatokat, amelyek a migrációt és a faji kérdéseket alakítják. A tanulmányok által alkalmazott sokszínű módszerek, fogalmi eszközök és empirikus esettanulmányok reményeik szerint új utakat nyithatnak meg a kutatók előtt.

Pethő András